

Številka: NG-0004-1/2025

Datum: 09.01.2025

OBČINA ILIRSKA BISTRICA

Bazoviška cesta 14,
6250 Ilirska Bistrica

Zadeva: Odlok o razglasitvi Novakovega mlina v Smrjah za spomenik lokalnega pomena

Spoštovani!

Zavod za varstvo kulturne dediščine je na podlagi 12. člena Zakona o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 16/08 in nadaljnje spremembe; v nadaljnjem besedilu ZVKD-1) pripravil naslednji predlog za razglasitev kulturnih spomenikov lokalnega pomena.

Za kulturni spomenik lokalnega pomena **se razglasijo** naslednje enote nepremične kulturne dediščine:

Zvrst: stavbe

- Smrje - Novakov mlin, EID 1-09143

Lep pozdrav!

Pripravila:
Katja Kosič, univ.dipl.imž.arh.

Vodja območne enote:
Ernesta Drole, prof. zg. in soc.

PRILOGA: 1 x Nova razglasitev

Poslano: Občina Ilirska Bistrica, Bazoviška cesta 14, 6250 Ilirska Bistrica- po pošti

NOVA RAZGLASITEV

Zvrst: stavbe

Identifikacija spomenika: Smrje - Novakov mlin, EID 1-09143
--

Vir: Fototeka OE Nova Gorica

Fotograf: Branko Zbačnik

Leto: 2018

Obseg razglasitve: posamezni spomenik

Opis spomenika:

Pritličen enoceličen objekt, krit s simetrično dvokapno streho, ima korčno kritino. Grajen je iz flišnega peščenjaka in ni ometan. V notranjosti je vidno ostrešje iz jelovine, ohranjene so mlinske naprave, vključno z mehanizmom, ki poganja veliko mlinsko kolo. Novakov mlin je sestavni del domačije imenovane po lastniku Francu Novaku ("pri Novaku"). Podlivni mlin pravokotnega tlorisa stoji pod vasjo Smrje, na levem bregu reke Reke. Do Novakove domačije vodi z jugovzhodne strani pešpot čez reko Reko po brvi in po mostičku čez mlinščico. Z vzhodne strani je neposredno dostopna z lokalne poti Smrje-Zarečje. Ob mlinu je speljan 210 m dolg in 3 m širok kanal - mlinščica, v katerem se s pomočjo zapornice regulira dotok vode do mlina. Posest, velika 14 ha, je lastnikom nudila zaslužek s kmetijstvom in mlinarstvom. Domačijo so sestavljali v gručo razporejeni objekti. Izris mlina na avstrijskem vojaškem zemljevidu iz leta 1763, dokazuje da je starejši od stanovanjskega objekta. Stanovanjska hiša iz leta 1856, s tradicionalno tlorisno shemo in prizidanim gospodarskim poslopjem, ima lepo ohranjeno črno kuhinjo. Domačijo sestavljajo še svinjak, leseno stranišče "na štrbunk" in žaga, ki je do leta 1920 stala na vzhodnem bregu mlinščice.

Leta 1825 je kot lastnik mlina zapisan Renko Jožef, žage pa Bastjančič Matej. Mathias Novak pa je leta 1869 stanovanjsko hišo z mlinom in žago kupil, oziroma dobil v zameno za izgubljeno zemljo ob gradnji južne železnice pod Vremščico. Zadnji mlinar na posestvu je bil Alojzij Novak

(1909-1989). Mlin je neprekinjeno deloval do leta 1970. Podedovala ga je Lidija Dovgan in ga leta 1999 obnovila.

Vrednote, ki utemeljujejo razglasitev za spomenik:

- podlivni mlin na kamne prispeva k prepoznavanju lokalnega stavbnega tipa gospodarskih objektov in najbolj enostavnega sistema mletja žita in koruze;
- pritličen, enocelični objekt ima ohranjeno stavbno zasnovo vsaj s konca 18. stoletja in dele notranje opreme. Stavbno pohištvo je leseno;
- utilitarni mlinski objekt, grajen iz flišnega peščenjaka, z neometanmi fasadami, je krit s simetrično dvokapno streho in ima korčno kritino;
- zaradi ohranjene osnovne namembnosti ima visoko kulturno, zgodovinsko in gospodarsko pričevalno vrednost;
- delujoče rekonstruirane zunanje in notranje mlevske naprave, so kot zvrst tehnične dediščine prava redkost v občinskem merilu;
- prostorska celovitost posesti s pripadajočimi kanali, zaježitvami, mlinskimi napravami ter mehanizmi je ključna za razumevanje tehnološkega procesa pridobivanja moke;

Varovane sestavine spomenika:

PROSTORSKA POJAVNOST: lokacija; vedute;

PROSTORSKA ZASNOVA: zasnova celotnega prostora (prostorska celovitost posesti s pripadajočimi kanali, zaježitvami, mostom, brvjo in mlinskimi napravami ter mehanizmi); grajene in druge prvine;

ARHITEKTURNE PRVINE: tlorisni gabarit (enocelični gospodarski objekt); višinski gabarit (pritlični objekt); konstrukcijska zasnova; fasada (neometana fasada); arhitekturni členi; fasadni detajli; strešna konstrukcija; oblika in naklon strešin; kritina (navadan polkrožni gladek korec);

STAVBNO POHIŠTVO: vrata (lesena); okna;

GRADIVA;

FUNKCIONALNA ZASNOVA: namembnost;

OBLIKOVANOST NOTRANJŠČINE: obdelava prostorov; arhitekturne, likovne in druge prvine notranjščine (mlinski mehanizem z vsipalnikom in mlinska kamna);

Obseg spomenika:

parc. št. 1673 (V od mlinščice), 2550/4, 2620 (SV del), 2621, vse k. o. 2522 SMRJE; stavbe št. 183, vse k. o. 2522 SMRJE

Varstveni režim spomenika:

- ohranjanje vseh varovanih sestavin spomenika;
- ohranjanje obstoječe namembnosti v največji možni meri ter uvajanje novih namembnosti, če te ne bodo negativno vplivale na spomenik; podrejanje rabe tej namembnosti;
- možnost rekonstrukcije nekdanje žage, ki je bila del spomeniške celote obravnavane domačije;
- redno in strokovno vzdrževanje ter obnavljanje varovanih sestavin spomenika;
- prepoved predelav arhitekture spomenika v celoti ali njegovih delov;

Varstveni režim vplivnega območja:

/

Obveznost pridobitve kulturnovarstvenega soglasja v vplivnem območju:

Določi naj se obveznost pridobitve kulturnovarstvenega soglasja na vseh parcelah vplivnega območja.

Zahteve glede označitve spomenika:

Spomenik mora biti označen v skladu s Pravilnikom o označevanju nepremičnih kulturnih spomenikov (Uradni list RS, št. 94/21).

Zahteve glede javne dostopnosti spomenika:

Lastnik, posestnik in upravljavec spomenika morajo v sorazmerju s svojimi zmožnostmi omogočiti javnosti predstavljanje in dostopnost spomenika. Javni dostop ne sme ogrozati varovanih sestavin spomenika in osnovne sakralne namembnosti.

Obrazložitev predloga:

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije je strokovno ovrednotil, da enota nepremične dediščine - predstavlja izrazit dosežek ustvarjalnosti ali dragoceno prispeva h kulturni raznolikosti. Prostorska celovitost posesti s pripadajočimi kanali, zaježitvami, mlinskimi napravami ter mehanizmi je ključna za razumevanje tehnološkega procesa pridobivanja moke. Delujoče mlevske naprave so kot zvrst tehnične dediščine redkost v občinskem merilu. Glede na navedeno Zavod predlaga, da se enota nepremične dediščine zaradi svojega izjemnega pomena razglasi za kulturni spomenik lokalnega pomena.